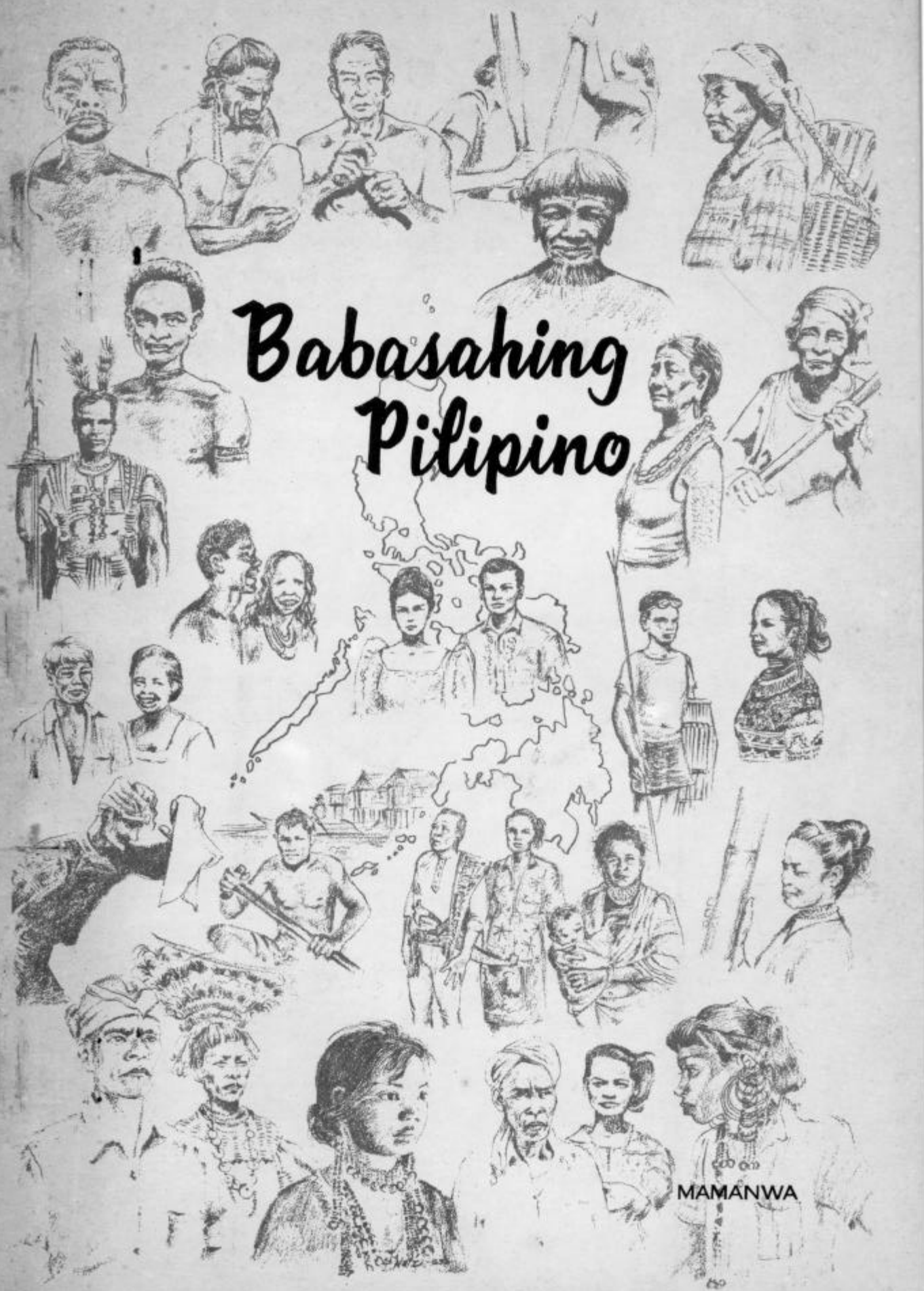

Babasahing Pilipino

MAMANWA

BABASAHING PILIPINO

Vol. I, No. 3

March 1969

Mamanwa

Mga Basahen

	Page
1. Ya Primirong Prisidinti ka Pilipinas	1
2. Mga Balita kamazo	4
Ya Pagpabohi ka tanem nga Nangalaza	4
Panan-og ka Baha	5
Ya Kasaza na mga tao doro ka Kabakan	7
Ya Diri Mapildi	9
3. Ya Pagtambal ka Ogod	10
4. Mga Panan-og ka Tawhanan	13
Ya Pagkita ni Hosi daw si Pidro	13
Ya Paglimbong ni Karlos ka Higanti	16
5. Ya Balanghoy nga Madolaw	17

The BABASAHING PILIPINO is published by the Summer Institute of Linguistics, Philippine Branch, as part of its program of preparing reading materials in the lesser-known and, in some instances, previously unwritten languages of the Philippines.

The program is undertaken in cooperation with the Bureau of Public Schools and the Institute of National Language of the Department of Education, The Republic of the Philippines.

Jeanne and Helen Miller translated this Mamanwa issue of the BABASAHING PILIPINO.

Summer Institute of Linguistics
Philippines

Translators Publishers

1969

MANILA LIBRARY

Published
in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language
of the
Department of Education
Manila, Philippines

14,10-269-1,3C

52.110-96001

Printed in the Philippines
by S.I.L. Nasuli Press

1. Ya Primirong Prisidinti ka Pilipinas

Si Manwil Lois Kizon ani ya primiro nga Prisidinti mazo dini ka Pilipinas. Ka wara pen iza magprisidinti malooy iza ka mga pobri kay maazak gazed iza ka tanang kataohan bisan taga bobong kon taga lengsed. Pirmi iza magatabang kanirang tanan. Na basi nagahena-hena kamo nga kay ono sa iza nga pirmi magatabang ka mga kataohan. Nagatabang iza ka tanang kataohan kay sokad ka pagkatao naiza koni hangtod ka pagdakola naiza pobri iza koni. Agon masabtan gazed naiza ya mga kahintang na mga pobri.

Maazak si Kizon kon waray kalised na nga pobri kontana. Minlaong iza nga ya Tahaw ani ya minhinang ka kalopaaan para ka tanang kataohan. Waray pinili naiza nga tao. Agon koni kontana kada isang ka mag-asawa may lopa gazed niran kontana. Waray laing tag-iza kitong lopa naiza kontana. Dazaw wara gazed ya kawied naiza ka toong lopa. Kamhan anhinang iza ka lagkaw nga magazen kontana. Hasta antanem iza kontana ka mga kalasi na golay daw protas daw makaen para ka sostansiya niran. Hasta isab may ikapalit kontana niran ka mga kinahanglan na toong pamilya. Hasta matalhas di sirang tanan kay wara di ya kolang nirang kontana. Kamhan pagpaiskwila naiza ka toong mga maimpis.

Hasta ya gusto gazed ni Kizon kon malakip ya tanang malaas daw mga bata ka irinsiya na kanirang lopa nga nataohan. Kamhan polos malinaw kontana ya kahintang na tanang kataohan dini ka

Pilipinas. Waray kawied niran ka hel-anan kay kanirang gazed. Hasta waray kawied niran ka kabengtas kay waton ya mga tanen niran. Hasta waray kawied niran ka ikapalit kay may panginabohi di niran. Ani ini gazed ya tanang gosto ni Kizon dini ka Pilipinas.

Pagkadogay kizabe dakola ya gamhanan ni Kizon kay pagbotar na mga tao ka Prisidinti nakadaeg si Kizon. Kamhan Prisidinti di iza ka Pilipinas. Kamhan minhinang iza dazon ka mga balaed mga magazen dazaw magazen ya kahintang na tanang kataohan dini ka Pilipinas. Kamhan ya tanan toong mga gosto ka kataohan minlekep di. Kay ya gobirnador impanhatag naita ya lopa ka mga pobri para ka lagkaw niran hasta nga ona niran. Kamhan ya bohis naining mga lopa barato.

Hasta doru ka lengsed impanhinang na gobirnadur ya mga lagkaw para ka mga tarabanti dizan ka nga tindahan. Hasta may antabang kaniran kon may disgrasiya niran. Hasta ya sohildo niran in-oswagan di hasta diri kon dakola ya tarabaho niran. Magazen gazed ya kahintang ng mga tao.

Pagkadogay kizabe mindateng di ya gira dini ka Pilipinas. Kamhan masakiten si Prisidinti Kizon. Diri iza koman makatabang ka mga kataohan. Piro sigi gihapon iza magahena-hena kaniran. Pag-arani ka na toong tirmino minlaong iza ka toong doktor nga basahen mo naa ya Bibliya kay ampamati hao kontana. Dizan koni kontana ka Mateo capitolo

singko daw birsikyolo tris. Maazak gazed iza kining birsikyolo kay may inlaong ni Hiso Kristo ka toong nga sakop. Na ani ini ya toong paglaong nga nagasaza gihapon koni ya mga pobri kay bisan malised ya kahintang niran dini kining mga toig magazen kay-an ya kahintang niran daked ka Tahaw kon mapatay siran.

Na pagkakanhan pagbasa na doktor nabogto di ya hinawa ni Prisidinti Kizon, Masara gazed ya pag-awa na tanang kataohan dini ka Pilipinas kan Kizon kay beetan gazed iza. Tigbeet gazed ya toong pagkaazak ka mga pobri. Hasta dakola gazed ya toong pagtabang kaniran.

Na kita koman diri kita kontana magkalipat ka ngaran na primiro peng Prisidinti nita.

Porbahan kon ono ya kataremdeanan mazo kan Kizon. Tiwasen mazo ya inlabzan dini ka mga lomiro:

1. Si Kizon ani ya _____ Prisidinti mazo.
2. Nagaazak gazed iza ka mga _____.
3. Ya tanang lopa koni inhinang na Tahaw para ka _____.
4. Pagkadogay kizabe nakadaeg si Kizon ka _____.
5. Minhinang iza dazon ka mga balaed nga _____.

2. Mga Lalita Mahazo

Ya Pagpabohi ka tanem nga Nangakaza

Daw ono ya kahintang na lopa kon madogay nga diri an-oran? Mahagdan gazed kamo kay ya lopa angahi. Kamhan nangalaza ya mga tanem mazo.

Kamhan diri kon dakola ya makaen mazo.

Na panan-ogan ta kamo ka idiya na mga tao doro ka Dabaw ka pagpabohi ka kanirang mga tanem. Nagalised gazed siran kay nangalaza ya kanirang mga tanem kay dogay gazed ya waray oran doro kaniran. Kamhan namagsabetsabet kon onhon sa niran. Nagalaong nga kontana magkinaloozay kita. Kontana magkabot kita ka azihanan na sapa nga garing ka sinabay ngaro ka nga oma ta. Dazaw bisan waray oran ambasa gihapon ya lopa ta. Hasta diri mangalaza ya kantang mga tanem.

Pagkakamhan niran pagsabet minsangat di siran ka pagkabot. Kamhan mingkabot siran ka paghinang ka azihanan na sapa garing ka sinabay ngaro ka lopa niran dizan ka patag. Kamhan mingkandaked siran ka bobong. Hasta mingkabot siran ka azihanan na sapa garing ka sinabay ngaro ka lopa niran daked ka bobong.

Malised gazed ya tarabaho niran kay kabatohan ya ingkabotan niran. Piro madaeg kaniran kay mataed gazed siran. Pagkadogay kizahe nakamhan di ya kanirang tarabaho. Ya sapa min-azi doro ka lopa niran. Nagapahisaza gazed siran. Na pagkadogay kizahe mindateng di ya habagat. Walong ka bolan koni wara gazed ya oran. Masara gazed nga sega. Piro waray kawied niran kay ya sapa min-azi dizan

ka kinabotan niran ngaro ka oma niran. Agon bisan dogay gazed ya wara mag-oran diri mangalaza ya kanirang mga tanem kay diri kon magahi ya lopa dizan ka oma niran.

Kamhan waton ya mga iba nga diri antsbang kaniran ka pagkabot kay diri antoo ka idiya na mga iba. Nagakawied gazed siran kay ka waray oran nangalaza ya kanirang mga tanem. Kay waray azihanan na sapa doro ka kanirang oma.

Kamhan minlaong siran nga kamo kontana ansakop kami ka kamazon tarabaho dazaw diri mangalaza ya tanem nami. Na kamhan nagakinaloozay siran tanan ka pagkabot. Kamhan mataed gazed ya azihanan na sapa doro ka kanirang mga oma. Hasta wara gazed nangalaza ya kanirang mga tanem. Hasta in-abet siran tanan gazed bisan waray oran,

*****

Panan-og ka Baha

Magazen gazed kon may sapa arani ka kantang lagkaw. Magazen kay masaxon ya pagsag-eb ta hasta ya paglaba ta. Piro kon ambaha iton dakola gazed ya kawied ta kay basi kon an-azi iton dizan ka lagkaw ta hasta maanod ya lagkaw daw mga betang ta. Kanogon gazed. Kontana dazawen nita iton. Piro onhon sa nita pagdazaw?

Na panan-ogan ta kamo. Doro koni ka Lozon may sapa nga dakola. Inngaranan ka Talabira. Magazen iton kay ambasa iton ka lopa nga pirang ka iktaryas. Hasta dakola gazed ya tanem na mga tao dizan.

Kamhan mataed ya impamaligra na tag-iza. Piro isahay ambaha itong sapa. Kamhan nabalikis ya nga tanem niran.

Pagkadogay kizahe namagsabetsabet ya mga tao. Magalaong siran nga magalised gazed kita kon nabalikis ya tanem ta. Kontana maghinang kita ka sampen para ka diri an-azi ya sapa ditan ka oma ta. Kamhan minhinang siran ka sampen. Malised gazed ya tarabaho niran piro waray bali kay diri mangaanod kay-an ya tanem niran. Pagkakamhan paghinang min-oran di kadakola. Baha dazon ya sapa. Makasleg iton. Piro bisan kon baha diri gazed makaazi ya sapa ditan ka nga tanem niran kay marig-en gazed ya sampen niran.

Na pagdatngi ka ikadawang ka toig baha pagdazaw ya sapa. Kamhan ya hininang na mga tao naanod di piro wara mahorot ka pagkaanod. Kamhan pagheneng ka na oran namagsabet disab ya mga tao nga nagalaong nga sompazen nita ya paghinang ka sampen kay dazaw marig-eg di gazed hasta diri maanod pagisab. Kay basi mahorot ka pagkaanod iton kon ambalik di isab ya baha.

Kamhan tibe siran pagtabang. Wara gazed ya poloho kaniran bisan isa ka. Dakola gazed ya gasto niran hasta malised ya tarabaho niran. Piro diri siran amahay basta kay ya kanirang tanem diri maanod.

Hasta pagkadogay kizahe kamhan di ya kanirang tarabaho. Kamhan mindateng ditan kaniran ya bagzo. Dakola gazed ya baha hasta makasleg. Pagsosi ka na mga tao ka kanirang sampen wara gazed maanod.

Marig-en gazed iton. Agon nagapahisara siran kay diri siran mapildi ka baha. Diri gazed siran mapildi kay nagakinaloozay sirang tanan.

*****

Ya Kasaza na nga tao doro ka Kabakan

Na doro ka Kotabato may bariyo nga inngaranan ka Kabakan. Na kawanidini peng nagalised ya taga Kabakan kay waray karsada ditan kaniran hasta aro siran ka lengsed. Hasta nagalised siran kay kada toig kas-a ka lamang kon anihen ya kanirang homay. Isahay waray ikadapog niran nga mga tanem. Kay nangalaza ya nga tanem niran kay waray oran. Hasta izang min-azi nga tolong ka toig impangaen na mga ambaw ya nga tanem niran.

Pagkakamhan kizahe namagtipon ya mga amaama ditan. Isang ka gatos siran nga namagtipon. Pagtipon ka niran namagsabet siran. Nagalaong nga kontana magkinaloozay kitang tanan. Kay kon tagsa tagsa kita mapildi gazed kita kay-an ka nga kalised ta. Kamhan namagheehee sirang tanan.

Kamhan namagsabet siran nga nagalaong nga magkabot kita naa ka azihanan na sapa garing ka sinabay hastang an-azi ngaro ka oma ta dazaw diri mangalaza ya tanem ta ka waray oran. Kamhan pamatazen nita ya mga ambaw kay sigi mahorot ya tanem ta. Kamhan maghinang kita ka karsada dazaw masazon ya pagtegbeng ta ngaro ka lengsed. Na ani iza gazed ya kanirang pagsabet.

Pagkakamhan kizahe nanagtapon siran ka pagtarabaho. Isang ka gatos siran nga mga tarabahanti. Waton isab ya nagapaniid ka kanirang tarabaho. Kamhan minsakop isab siran ka mga idiya niran. Kamhan sobra ka mil kinitos ya mga tarabahanti dizan.

Pirmirow mingkabot siran ka azihanan na sapa garing ka mga oma niran. Isang ka nitros ya kalakbang. Tenga nga ka mitros ya kaararem. Pagkakamhan kitonhe mingkabot siran ka azihanan nga dakola na sapa garing ka sinabay ngafo ka mga azihanan nga geremay. Limang ka kilometros ya kaataas. Kamhan nin-azi ya sapa dizan ka azihanan nga dakola ngaro isab ka mga azihanan nga geremay hasta andateng ka mga oma niran. Kamhan ya nga tanem niran wara gazed mangalaza. Hasta in-abet sirang tanan.

Ya mga ibang tarabahanti nagahinang siran ka karasada. Kamhan masazon gazed ya pagtegbeng niran kay nakasakay di siran. Bisan kon may ampadoktor madali makadateng doro ka ispital. Hasta ya nga baligtaay niran masazon ya pagdara niran kay may karasada di niran.

Ya mga ibang tarabahanti nagapamatay siran ka mga ambaw dizan ka mga oma niran. Impanonalan niran ya mga ambaw ka mga lodzo daw mga liwaan. Impanpatay niran ya ambaw hasta pirang ka gatos. Kamhan nakadaeg di siran ka mga ambaw.

Kamhan masabtan niran nga kon magakinaloozay kitang tanan diri gazed kita mapildi hasta nanag-angay ya hinawa ta ka kantang mga iba. Kamhan polos magazen ya kantang mga hinang.

Ya Diri Mapildi

Panan-ogan ta kamo ka daang panan-og. Ining panan-og nao kamazo ani gazed ya kahologan ka kahintang nga magazen na mga taga Kabakan.

Na kawanidini pang may amaama nga malaas. Beetan gazed iza. Hasta walong bolos ya toong nga maanak. Piro sigi siran namag-away. Hasta sigi siran magalalis.

Na ya ama niran dakola ya toong lopa. Kamhan mataed ya toong tanem. Hasta magazen ya pag-aligra naiza ka toong mga pamilya.

Na waton dizan ka bariyo naiza may mga amaama nga maonga ya batasan niran. Namag-idiya siran nga ampaniid koni siran ka malaas. Kamhan pagdatngi ka toong tirmino ka pagkapatay ampahinang siran pag-away kanirang maglomon kontana. Kamhan kawaten kontana niran ya lopa nga irinsiya na nga maimpis na malaaw. Na ani koni ya hinang niran kontana kay-an.

Na may isang aldaw impatipon na malaas ya toong mga maimpis dizan kanangiza. Pagtipon ka niran mimpanan-og iza kaniran. Nagalaong iza nga wani dini ya liwaan nga in-otod-otod nga walong bolos nga binegket nao. Naheget gazed ya pagbegket nao. Na kon may makabari ka binegket tagsatagsa kamazo bayra nao ka sinto pisos. Tagsatagsa kamo magporba. Kamhan mimporba ya pinayangga ka pagbari. Piro diri iza makadaeg. Hasta mimporba ya toong nga manghed piro diri siran isab makadaeg pagbari ka mga binegket nga mga in-otod.

Pagkakamhan inporot na toong ama ya binegket. Kamhan nimbaskag iza ka begket hasta impanari naiza ya tagsatagsa nga in-otod. Tagsatagsa naiza barien hangtod ka waray mabilin.

Pagkakamhan ka pagbari nagalaong ya ama ka toong nga mainpis nga inpaniidan gazed mazo nga ya mga in-otod nga bineget diri gazed mayo mabari. Piro pagbaskag nao ka binegket mabari nao dazon ya tagsatagsa kay masazon ka gazed.

Kontana magsinged kamo ka mga in-otod nga binegket. Magkalinozay kamo. Kamhan diri gazed kamo madaeg na nga maonga. Piro kon tagsatagsa ya kamazong beet mapildi gazed kamo kay-an. Kay singed kamo ka liwaan nga in-otod nga nabari. Kamhan mintoman ya mga maimpis ka pagtoldo na kanirang ama. Kamhan diri di siran mapildi na nga amaama mga maonga dizan ka kanirang hariyo.

*****

3. Ya Pagtambal ka Ogod

Waton ya tao. Kalooy kay in-ogod iza. Aldaw kahabzen pagadekagan iza. Nagalised gazed iza kay pagkalot naiza andogo hasta an-olat. Kamhan antaed ya olat.

Sigi nagadekag ya lawas naitong tao kay dalem ka salad na toong kindal may mga kagaw. Nagapanaw siran dalem hasta masara kageremay siran. Diri gazed makitan na tao ya kagaw.

Na onhon sa niran pagsalad ka kindal naiza? Ya pagsalad niran koni dizan an-azi ka bohok na

lawas ta. Kamhan mimpanaw siran dalem ka salad na kindal. Kon kahabzen koni garabi ya kadekag na lawas na tao kay ani ya kaazak na kagaw ka pagpanaw kon kahabzen.

Na basi nagahena-hena ko nga daw hain ya ginaringan naining nga kagaw? Ining mga kagaw nga ogod garing siran koni ka maripa. Na kintahay may amaama. Kada aldaw daked iza kay nagaak-ak. Masara ya toong holas. Kamhan diri iza magparigo. Hasta diri palabhan ya toong bado. Waray kawied naiza ka toong bado daw lawas kay masara ya toong tarabaho.

Pagkakamhan nabereeng iza kay madekag ya toong lawas hasta kada kahabzen andogang ya kadekag na toong lawas. Agon madali ka ya toong pagkatorog.

Na ani iza gazed ya ginaringan na ogod nga ya diri amparigo daw diri ampalaba.

Kontana magtimaan kamo kinihe kay madali andapa ya ogod. Kay ya kagaw antago siran dizan ka banig daw habel daw bado na in-ogod. Kamhan dap-an isab ya toong iba. Hasta ya mga maimpis nga geramay. Madali gazed andapa kay mahetek ya kindal niran.

Na kon indap-an ko ka ogod tambalen dazon. Paliten mo doru ka parmasiya ya tambal para ka ogod. Haplasen kada aldaw hangtod ka mawara gazed ya ogod mo. Kamhan nagparigo ko kada aldaw hasta sabonan pagdazaw ya lawas mo. Kamhan diri gazed ambalik ya ogod ka kannong lawas.

Mga Pangotana

1. Daw ono ya nakadara ka ogod?
2. Hain ya hel-anan na kagaw na ogod kontana?
3. Andogang ya kadekag kon kahabzen kay ono sa?
4. Daw hain garing ining kagaw?
5. Daw ono ya ipatay kaniran?

-- From THE BEGINNINGS OF
SICKNESSES by Vivian
Forsberg--
(A Tagabili Health
Booklet)

4. Ining mga panan-og ka Tawhanan

Ya pagkita ni Hosi daw si Pidro

Si Hosi daw si Pidro mag-amigo siran. Kada aldaw nanaglaonglaong siran dizan ka pawa. Na ya mata ni Hosi nadaet hasta ya mata ni Pidro. Diri siran makakita ka aro. Piro sigi siran magalalis kon sin-o ya nakakita ka aro. Nagalaong si Hosi nga aro ya pagkita nao kamno Pidro. Kamhan ansambag si Pidro nga diri ey kay aro ya kanaong pagkita kamno. Pirni siran magalalis ka kanirang pagatengtengan.

Na may isang aldaw nga nagalaonglaong sirang dowo dizan ka pawa. Nagalaong si Hosi nga ey Pidro dizan koni ka monisipiyo may deket ya impantapil nga mga balita. Angkaro kita kontana. Kamhan antindeg kita dizan ka aro kiton. Kamhan nag-ilis-ilis kita pagbasa kiton kay daraw nahagdan gazed kita kon sin-o ya aro ka paghangag. Kamhan nagalaong si Pidro nga hala azihan ta ko konsilen. Minsambag si Hosi nga diri mahimo konsilen kay angkandaked pen hao ka oma o. Kon isa di lamang ey. Minsambag si Pidro nga hala kon isa di lamang kita angkaro.

Na pagkakonsilem ka si Hosi diri iza baza angkandaked ka toong oma kay largo iza ngaro ka monisipiyo. Kay nagahena-hena iza nga an-aram pen hao kay bisan mag-iba kami konsilen hao ya nakadaeg ka pagbasa. Kamhan min-arani iza ka impantapil nga mga balita dizan ka monisipiyo. Pagkaarani ka naiza kiton nakakita iza ka mga

sinoyat dizan. Minbasa iza nga atas koni ya panginabohi na Prisdinti nita kontana. Na ani iza ya toong pagbasa dizan. Nagasaza di iza kay mahagdam iza daan ka sinoyat dizan. Pagkakanhan minpanaw di iza. Nagahena-hena iza nga konsilem makadaeg gazed hao kan Pidro.

Na pagpanaw ka naiza hanambaza kay waton disab ngarini si Pidro. Minseleng iza dizan ka tanan kon may tao. Wara gazed ya tao dizan. Kamhan min-arani iza ka impantapil nga mga balita kay an-aram iza isab ka pagbasa hasta konsilem mahagdam iza pagbasa. Pagkaarani ka naiza nakakita iza ka mga sinoyat dizan hasta nakabasa iza nga atas koni ya panginabohi na Prisdinti nita koni. Pagkakanhan ka naiza pagbasa kitonhe nakakita iza isab ka nga ibang sinoyat nga mga geramay nga mga litra. Minbasa isab iza kiton nga nangamosta koni ya mga amigo mazo. Na pagkakanhan ka naiza pagbasa kiton minpanaw di iza. Nagasaza gazed di iza kay mahagdam iza daan ka pagbasa ka nga sinoyat dizan ka monisipiyo.

Na pagkakonsilem ka nanagtapon di si Hosi daw si Pidro doro ka monisipiyo. Mintindog siran doro ka aro. Kamhan mintoldo si Pidro ka toong alina hasta nagalaong nga waton dizan ya impantapil nga mga balita. Minsambag si Hosi nga hee waton dizan. Kamhan minlaong si Hosi nga hao ya anhon-a ka pagbasa ka mga soyat dizan. Minbasa iza nga atas koni ya panginabohi na Prisdinti nita kontana. Kamhan minlaong si Pidro nga hee ey ani gazed ya inpansoyat dizan. Piro may iba peng soyat dizan nga nalabzan mo. Ambasa hao kiton nga

nangamosta koni ya mga amigo mazo. Kamhan minlalis si Hosi nga diri kon ani ya soyat dizan. Dogey ya paglalis niran. Na waton dizan ya opisiyal. Impakarini niran. Kamhan minpanan-og siran ka ingkalalalisan niran. Kamhan nagakatawa ya opisiyal. Nagalaong iza nga madaet gazed ya mata mazo kay wara dizan koman ya impantapil nga mga balita kay ingkawa di nao kahabi. Kamhan masipeg gazed si Hosi daw si Pidro kay wara di baza dizan ya impantapil nga mga balita.

Ya Paglimbong ni Karlos ka Higanti

Panan-ogan ta kamo kan Karlos. Na ining panan-og garing ka mga tao doro ka Bokidnon

Na si Karlos nagabantay iza ka lagkaw na mga tabwan. Mataed gazed ya mga tabwan dizan. Pagkadogaydogay kizahe mingkarini ya higanti kan Karlos. Nangotana iza kan Karlos nga daw nagaono sa ko dizan kitonhe. Minsambag si Karlos nga nagabantay hao ka agong na apo nao. Nagalimbong kontana si Karlos ka higanti kay wara makasabet ya higanti nga diri kon agong iton.

Kamhan nagalaong ya higanti nga hao ka lamang ya ambantay kitonhe. Kamhan minsambag si Karlos nga hala iko ya ambantay ka agong. Piro mamati ko naa kon ampanaw hao anhawag hao kanmo. Piro kon diri ko makabati ka paghawag nao bonalan mo daron itong agong. Minhee di ya higanti. Kamhan minlogwa di si Karlos. Nanalinga ya higanti piro diri iza makabati ka paghawag ni Karlos. Agon minbonal daron iza ka agong. Hanambaza kay lagkaw baza iton na tabwan. Nanlogwa ya mga tabwan. Mataed gazed Hasta nazehet. Kamhan mipahidalagan di ya higanti kay hado hadaw inpananga di iza na tabwan. Min-empag iza doro ka may bolosn. Kamhan nabarian di ya toong mga bitiis. Napildi di gazed ya higanti na mga tabwan.

5. Ya Dalaaghoi nga Halolaw

Ya amaama nga si Tino nagadara iza ka nga lawas na balanghoy. Pagdateng ka naiza dizan ka lagkaw nagalaong iza ka toong asawa nga inngaranan kan Nina nga ey Nina antenem hao kontana kining mga balanghoy konsilem.

Minsambag si Nina nga mataed ya tanem nga balanghoy ta agon kay onhon sa mo iton?

Minsambag si Tino nga matood mataed ya tanem ta nga balanghoy piro ining koman kalasi. Kay ya ngaran nainihe ani balanghoy nga madolaw. Talagsa kang bolos lamang ya itanem o konsilem. Na pagkakonsilem mingkandaked iza ka oma niran.

Na ya kaataas na isang ka lawas na balanghoy nga madolaw isang ka mitros. Kamhan kada isang bolos in-otod-otod naiza ka limang ka otod hasta inpananem naiza iba ka toong daang tanem nga balanghoy. Ya lopa dizan ka oma niran magaren kay basa-basa.

Kamhan imbo-bo naiza ya abono hasta sigi naiza magahaw-an. Kamhan mintobo daron ya balanghoy nga madolaw. Pagkaikalimang ka bolan mibonga siran hasta mipangganot ka mataed. Mataed gazed ya gamot na balanghoy nga madolaw ka balanghoy nga mapoti.

Na ya asawa ni Tino minbisita iza ka oma niran. Kamhan minlokad iza ka balanghoy nga madolaw. Pagpanlokad ka naizahe mipahisaza iza kay mataed gazed hasta mga dakola pagdaraw. Ya kaataas na isang bolos tenga nga ka mitros.

Pagkakamhan pagpanlokad min-oli di iza. Kamhan minpamarot iza ka balanghoy nga madolaw. Pagkakamhan pagpamarot naiza lidgiden. Kamhan kagodon naiza ya nizeg. Kamhan insaket naiza ya linidgid hasta ya kinagod. Kamhan insangkal naiza ya begas nga in-as-asan di. Kamhan impanaket naiza ka linidgid daw kinagodon. Kamhan minloto iza ka tanan. Hasta minsaket iza ka sabaw na agridolsi hasta asokar. Pagkaloto ka naiton magazen gazed ya pagkaen.

Kamhan anlidgid iza ka iba. Kamhan beladen. Kamhan isaket naiza ya linidgid nga balanghoy hasta ya begas nga in-as-asan.

Kamhan iseled naiza ka mga lata hasta isab takloban kay dapogon.

Na ya mga intanem ni Tino sigi nagagamot. Mataed gazed ya balanghoy nga madolaw ni Tino. Na may isang aldaw min-azi ya lagi ni Tino dizan ka oma nga may mga balanghoy nga madolaw. Kamhan minlaong iza nga ey Tino mataed gazed ya balanghoy mo dini. Minsambag si Tino na hee Howan mataed kay kalasi iton nga balanghoy. Balanghoy iton nga madolaw. Kamhan mangotana si Howan nga kay ono ya pagangaranan mo kiton nga balanghoy nga madolaw. Kay ya lawas daw dahon naiton singed ka kanaong balanghoy. Kamhan minsambag si Tino nga matood piro ya onod nga gamot naini diri kon mapoti. Madolaw iton agon labaw ya sostansiya naiton ka balanghoy nga mapoti kay ya onod na gamot madolaw.

Kamhan nangotana si Howan daw hain ko magkawa ka balanghoy nga madolaw. Kay angkawa hao isab kontana. Minsambag si Tino nga impadara nao ya soyat doru ka iskwilahan ka Bokidnon. Min-azo hao ka balanghoy nga madolaw. Kamhan minbales siran kanao hasta impadara ngarini kanao ya lawas na balanghoy. Inhatag lamang niran. Piro hao ya ambasad ka piliti naiton. Tagmamisos ya isang bolos nga lawas na balanghoy. Ya isang bolos koni in-otod kalina.

Kamhan minlaong si Howan nga magazen gazed iton. Kamhan minlaong si Tino nga magtanem ko isab ka balanghoy nga madolaw kay madali antaed ya gamot naiton hasta dakola ya toong sostansiya ka ibang balanghoy.

-- Adapted from a paper entitled
THE GOLDEN CASSAVA by
Zosimo Montemayor